

See discussions, stats, and author profiles for this publication at:
<http://www.researchgate.net/publication/241853520>

Being a professional today means becoming interprofessional

ARTICLE *in* JOURNAL OF VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING ·
JANUARY 2010

CITATION

1

DOWNLOADS

41

VIEWS

34

1 AUTHOR:

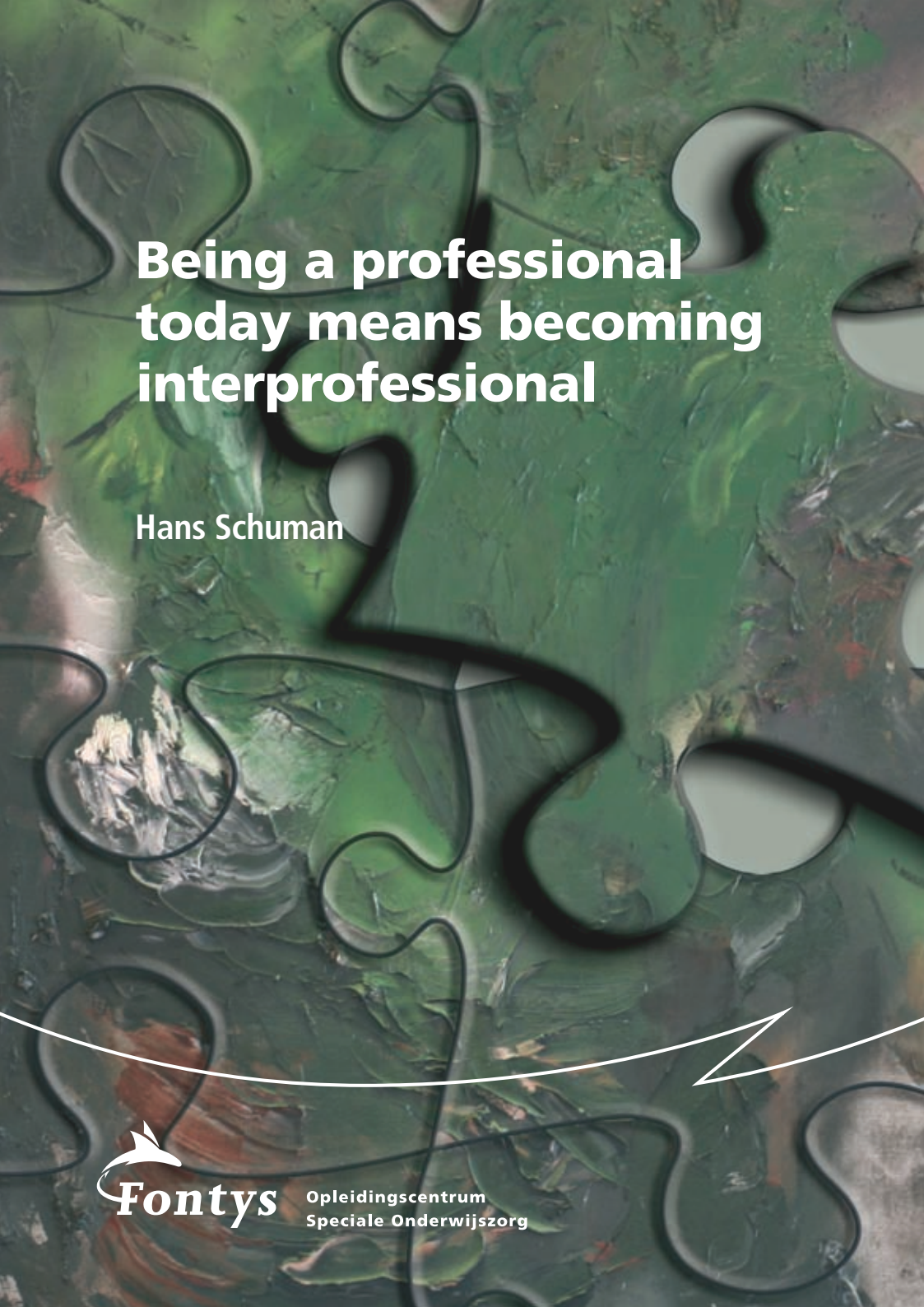

[Hans Schuman](#)

Heliomare Rehabilitation ...

15 PUBLICATIONS 1 CITATION

SEE PROFILE

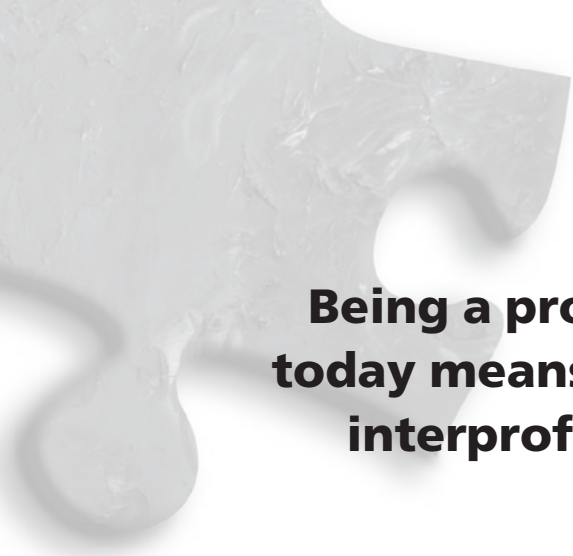
Being a professional today means becoming interprofessional

Hans Schuman

Fontys

Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Being a professional today means becoming interprofessional

Dr. Hans Schuman

**Lectorale rede bij gelegenheid van de installatie van het lectoraat
Interdisciplinair werken in de context van onderwijs en zorg
Tilburg, 5 februari 2010**

Copyright © [2010] Fontys Hogescholen

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of op enige andere manier, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever: Fontys Hogescholen.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b en 17 Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht, postbus 882, 1180 AW Amstelveen. Voor het overnemen van één of enkele gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers of andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

The philosophers have only interpreted
the world in various ways. The point
however is to change it.

*Grafschrift Karl Marx, Highgate Cemetery,
London.*

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Het lectoraat 'Interdisciplinair werken'	7
Inleiding	7
De kenniskring	9
Het lectoraat	10
 Hoofdstuk 2: Het belang van interdisciplinair werken	13
Inleiding	13
Multidisciplinair en interdisciplinair	14
Een uitdaging voor het hoger beroepsonderwijs	15
Een gemeenschappelijke taal	16
Ondersteuning	18
 Hoofdstuk 3: Het onderzoeksprogramma	21
Inleiding	21
Werkwijze	22
Collectieve ambities	23
De ambities van Fontys OSO	23
De ambities van de stichting Helioskoop	24
De ambities van Heliomare Research en Development	24
De ambities van de WEC Raad	24
De ambities van het lectoraat 'Interdisciplinair werken'	24
 Hoofdstuk 4: Praktijkgericht onderzoek	27
Inleiding	27
Praktijkgericht onderzoek	28
Dialog met het werkveld	29
Het ontstaan van een nieuwe professionaliteit	30
Aandacht voor het implementatieproces	31
Kwaliteit van praktijkgericht onderzoek	32
 Literatuur	35
Biografie	37

Hoofdstuk 1

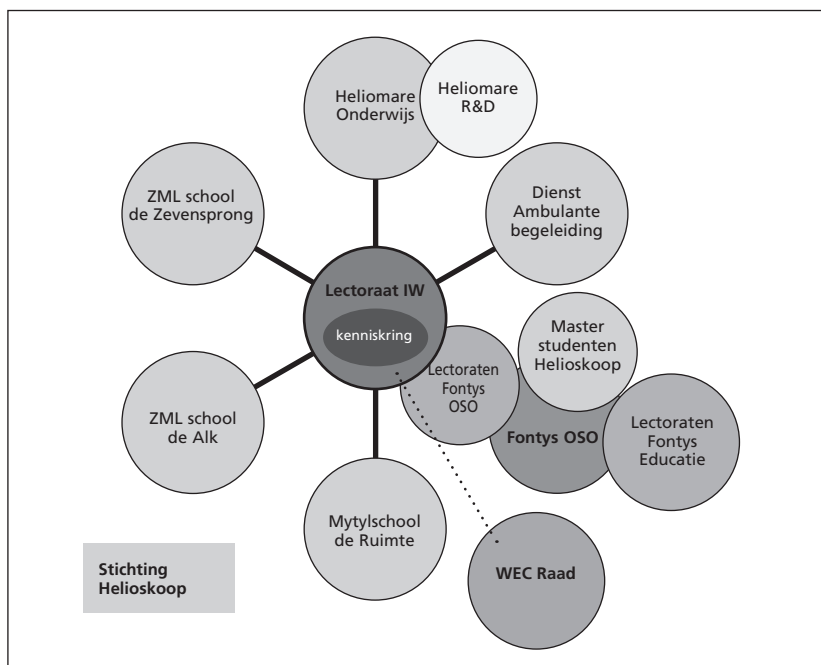
Het lectoraat 'Interdisciplinair werken'

Inleiding

Lectoraten zijn in 2001 door het ministerie van OCW en de HBO Raad geïntroduceerd aan de Hogescholen in Nederland. Een lectoraat bestaat uit een lector en een kenniskring. Een lector heeft specifieke expertise op een bepaald vakgebied. Een kenniskring bestaat in elk geval uit docenten van de hogeschool. Soms maakt personeel van externe partners deel uit van de kenniskring. Een kenniskring heeft taken op het gebied van onderwijs, onderzoek, advies en training. Lectoraten zijn ondersteunend ten behoeve van de kennisinnovatie in het hoger beroepsonderwijs. Het doen van praktijkgericht onderzoek is een centrale opdracht voor elke lectoraat.

Het lectoraat 'Interdisciplinair werken in de context van onderwijs en zorg' is het resultaat van een bijzondere samenwerking tussen Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Heliomare Onderwijs en de WEC Raad (zie Figuur 1). Fontys OSO en de partnerinstellingen hebben afspraken gemaakt over het onderzoeksdomein en de capaciteit/inzet die hiervoor wordt vrijgemaakt. De samenwerking is aangegaan voor een periode van vier jaar. Twee keer per jaar vindt er met de partnerinstellingen bestuurlijk overleg plaats.

Fontys OSO is het expertisecentrum op het gebied van gespecialiseerde professionalisering voor onderwijsprofessionals die werken met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Fontys OSO heeft de ambitie om met het onderwijsveld een leven-lang-leren mogelijk te maken voor alle onderwijsprofessionals. Zij doet dit door het aanbieden van de hbo masteropleiding Special Educational Needs in voltijd of deeltijd; het organiseren van studiedagen en conferenties; cursussen en dienstverlening op maat, bijvoorbeeld in het kader van schoolontwikkeling; en het doen van praktijkgericht onderzoek via haar vier lectoraten.

Figuur 1 Samenwerkende partners lectoraat

De stichting Helioskoop, waarvan Heliomare Onderwijs een onderdeel is, bestaat uit scholen die onderwijs, ondersteuning en begeleiding bieden aan kinderen en jongeren met een lichamelijke, verstandelijke of meervoudige beperking, variërend in de leeftijd van 4 tot 20 jaar. Naast Heliomare Onderwijs bestaat de stichting Helioskoop uit de Alk (een ZML school uit Alkmaar), de Zevensprong (een ZML school uit Beverwijk), de Ruimte (een Mytyschool uit Bergen) en de dienst Ambulante begeleiding. Vanuit Heliomare zal ook de afdeling Research en Development samenwerken met het lectoraat.

De WEC Raad is een vereniging die de belangen behartigt van het speciaal onderwijs. De WEC Raad formuleert strategisch beleid, behartigt de belangen van het speciaal onderwijs en stimuleert het speciaal onderwijs en de ambulante begeleiding een kwalitatief hoogwaardige dienstverlening te realiseren.

Het lectoraat zal, zoals is afgesproken door de partners, met praktijkgericht onderzoek bijdragen aan kennisontwikkeling, kennisdeling en kennisverspreiding met betrekking tot het onderzoeksdomein 'Interdisciplinair werken in de context van onderwijs en zorg'. Binnen dit onderzoeksdomein hebben de samenwerkende partners drie deelgebieden onderscheiden waar het praktijkgerichte onderzoek zich op moet richten:

- de ambulante begeleiding;
- de ondersteuning en begeleiding van leerlingen die uitdagend gedrag laten zien en een (ernstige) verstandelijke beperking hebben; en
- de transitie van leerlingen met een lichamelijke, en soms meervoudige beperking, naar (vormen van) wonen, werken, vrije tijd en maatschappelijke participatie.

Het begrip 'interdisciplinair werken' refereert vooral aan het handelen van professionals. Hierbij mag niet vergeten worden dat dit handelen altijd in dienst staat van de ondersteuning van, in de onderzoekscontext van dit lectoraat, leerlingen en hun ouders/verzorgers. Deze ondersteuning is gericht op emancipatie, participatie en empowerment van betrokkenen met het doel dat zij zodanig sterk en ter zake kundig worden dat zij zelf (steeds meer en beter) de verantwoordelijkheid kunnen nemen voor de keuzes die gemaakt worden en de besluitvorming die daarmee samenhangt (Callahan en Bradley Garner, 1997). In dit proces speelt het begrip 'ondersteuning', in plaats van het begrip 'zorg' een centrale rol (van Gennep, 2000). Ik kom hierop terug in Hoofdstuk 2.

De kenniskring

De kenniskring bestaat uit 10 leden, waarvan drie afkomstig zijn van Fontys OSO, zes van de stichting Helioskoop en één van Heliomare Revalidatie. Alle kenniskringleden hebben één dag per week beschikbaar voor het doen van praktijkgericht onderzoek en het participeren in andere activiteiten van het lectoraat. Per deelgebied is een onderzoeksgroep gevormd waarin één kenniskringlid, afkomstig van Fontys OSO, samenwerkt met minstens twee kenniskringleden die werken voor de stichting Helioskoop. De kenniskringleden zijn via een sollicitatieprocedure geselecteerd op hun kennis van en ervaring met

het onderzoeksdomein en één (of meer) van de drie deelgebieden. Daarnaast was het belangrijk dat zij de ambitie hadden om praktijkgericht onderzoek te doen binnen de opdracht en de kaders van een lectoraat.

De kenniskring levert, via praktijkgericht onderzoek (zie Hoofdstuk 4), een bijdrage aan de kwaliteitsverbetering van de Master SEN-opleidingen van Fontys OSO en de beroepspraktijk in de scholen van de Stichting Helioskoop. Hiermee beoogt de kenniskring bij te dragen aan de versterking van de positie van kinderen en jongeren met een (lichamelijke) beperking, in het onderwijs en in de maatschappij.

Leden van de kenniskring werken nauw samen met collega's die werkzaam zijn in de Master SEN-opleidingen van Fontys OSO en in de beroepspraktijk van de stichting Helioskoop. Verder maken kenniskringleden gebruik van hun bestaande netwerken en breiden hun netwerken uit waar dit betekenisvol en van toegevoegde waarde is voor hun werk als praktijkonderzoekers binnen het lectoraat. De kenniskring laat zich ten behoeve van haar (onderzoeks) werk informeren, inspireren en stimuleren door actuele (maatschappelijke) ontwikkelingen en relevant wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek van collega's en collega-instellingen, niet alleen in Nederland maar ook daar buiten. Kenniskringleden hebben de opdracht (de resultaten van) hun onderzoek bekend te maken, zowel aan het brede publiek als aan professionals uit het hoger beroepsonderwijs, het (speciaal) onderwijs en de zorg en de dienstverlening, bijvoorbeeld via presentaties en publicaties.

Belangrijke thema's voor de vormgeving van het dagelijkse werk van de kenniskring zijn: innovatie; professionalisering; kennisontwikkeling, kennisdeling en kennisverspreiding; empowerment en diversiteit.

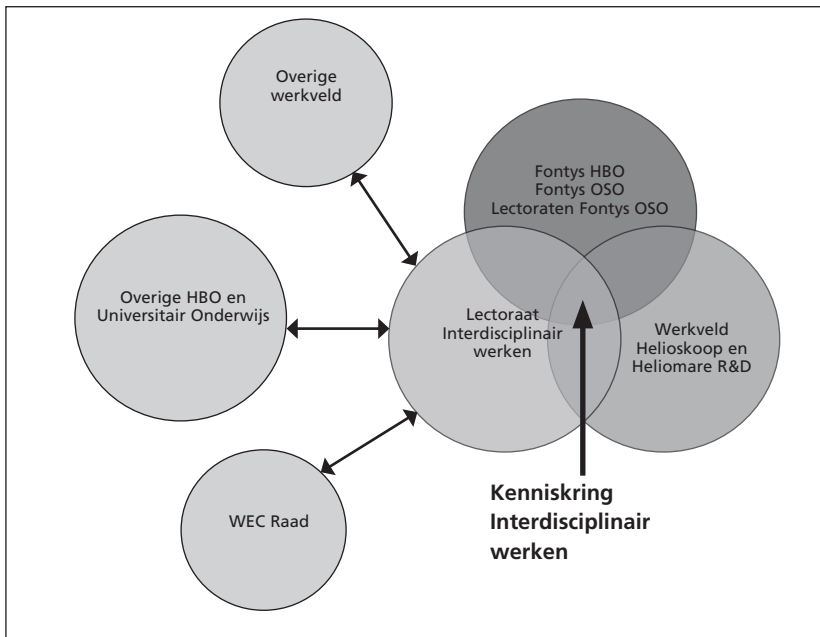
Het lectoraat

Het lectoraat 'Interdisciplinair werken' kan gezien worden als de praktische uitwerking door Fontys OSO, Heliomare Onderwijs en de WEC-Raad van een aantal adviezen dat door de Onderwijsraad is geformuleerd met het doel de samenwerking tussen kennisinstituten te versterken. Die adviezen zijn:

- De onderwijspraktijk moet erkend worden als medeontwikkelaar van kennis.

- Kennisgemeenschappen moeten ontwikkeld worden waarbinnen kennisontwikkelaars, intermediairs en onderwijspraktijk samenwerken.
- Het kennismanagement van en door onderwijsinstellingen moet gestimuleerd worden, onder andere door faciliteiten voor zittende en aankomende leraren die zich binnen de eigen schoolorganisatie willen ontwikkelen tot 'interne kennisontwikkelaar'.
- Bij kennisontwikkeling moet meer aandacht zijn voor implementatie door de bestaande eisen voor praktijkrelevantie van wetenschappelijk onderzoek nader te operationaliseren.
- Er moet meer waardering zijn voor Nederlandstalige publicaties (Onderwijsraad, 2003, blz.13-14).

Dit lectoraat wil een kennisgemeenschap zijn zoals de Onderwijsraad zich dat voorstelde (zie Figuur 2).

Figuur 2 Het lectoraat als kennisgemeenschap

Hoofdstuk 2

Het belang van interdisciplinair werken

Inleiding

Rotmans signaleert dat

[m]aatschappelijk gezien onze samenleving een aantal hardnekkige problemen kent (ook wel 'wicked problems' genoemd) waarvoor geen pasklare oplossingen bestaan, maar waar wel een nieuw soort kennis voor ontwikkeld dient te worden. Problemen op het gebied van watervoorziening, klimaatverandering, gezondheidszorg, mobiliteit, arbeidsvoorziening, migratie, energievoorziening en landbouw kunnen niet vanuit één wetenschappelijke discipline worden benaderd dan wel opgelost. Dergelijke problemen vragen om een brede, multi- en interdisciplinaire benadering.

(Rotmans, 2009)

Het voorgaande lijkt onverkort van toepassing op de complexe problemen die kinderen en jongeren met (ernstige) meervoudige functiebeperkingen dagelijks tegenkomen wanneer zij gebruik willen maken van onderwijs, medische zorg of maatschappelijke dienstverlening. Zij krijgen welhaast automatisch te maken met meerdere professionals die afkomstig zijn uit verschillende disciplines. Dit geldt ook voor hun ouders/verzorgers. Deze professionals hanteren disciplinespecifieke werkwijzen, protocollen, interventies en methodieken en maken gebruik van een specifiek voor hun vakgebied ontwikkelde vaktaal (jargon). Voor de leerling en zijn/haar ouders/verzorgers is het niet vanzelfsprekend in een dergelijke omgeving regie te voeren, eigenaarschap te ervaren en deel te nemen aan de besluitvorming. Voor de betrokken (onderwijs)professionals geldt dit vaak ook. Centrale vraag voor de laatste groep lijkt:

Hoe kunnen de verschillende professionals vanuit de divergentie van de verschillende disciplines komen tot een convergente ondersteuning van de leerling en zijn/haar ouders/verzorgers, op basis van een gemeenschappelijke taal en gemeenschappelijke doelstellingen?

Multidisciplinair en interdisciplinair

Twee begrippen worden gebruikt om de samenwerking van professionals uit verschillende disciplines te benoemen: multidisciplinair en interdisciplinair werken. Multidisciplinair werken veronderstelt een vorm van samenwerking van professionals, afkomstig uit verschillende disciplines, die primair gericht is op kennisdeling.

Interdisciplinair werken veronderstelt dat de samenwerkende professionals bereid en in staat zijn de ingebrachte kennis vanuit de afzonderlijke disciplines te integreren, waardoor nieuwe kennis en innovatieve aanpakken kunnen ontstaan om een bepaald probleem adequater en effectiever op te lossen (Buntinx en Bijwaard, 2004). Interdisciplinair werken veronderstelt een meer dialogische werkwijze, eerst en vooral met de persoon op wie de ondersteuning is gericht en op zijn/haar sociale omgeving. Hun ondersteuningsbehoeften worden vooral gekenmerkt worden door

het individuele karakter van de cliëntvragen, de bijpassende dialoog tussen cliënt en professional en het bieden van professionele zorg en ondersteuning gericht op de kwaliteit van bestaan van de cliënt.

(Buntinx en Bijwaard, 2004, blz.5)

De professionaliteit die hiervoor gewenst en noodzakelijk is, heeft volgens de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland de volgende kenmerken:

- deze steunt op 'evidence based' kennis die binnen een geformaliseerde en uitgebreide opleiding wordt verworven; en binnen deze opleiding worden vaardigheden ook in praktijksituaties getraind ('training on the job');
- vindt plaats binnen kaders (zoals standaarden voor good practices, beroepscode, beroepsprofielen, protocollen en (klachten)regelingen die door beroepsgroep, branche en/of overheid worden bepaald;

- wordt mede gekenmerkt door reflectie, systematisering van ervaring, intervisie, bijscholing en het streven naar kwaliteitsverbetering;
- kent een eigen autonomie en verantwoordelijkheid; en
- wordt in de regel tegen betaling verricht (Idem, blz.9).

Hier kan aan worden toegevoegd dat die nieuwe professionaliteit vorm krijgt binnen een krachtenveld van soms tegenstrijdige belangen en ongelijke machtsverhoudingen (Oliver, 1996).

Over het belang van interdisciplinair samenwerken voor de cliënt wordt al heel lang gesproken en geschreven. Duurzame realisatie en implementatie lijken lastiger (Mitchell en Crittenden, 2000). De noodzaak voor de cliënt dat professionals uit verschillende disciplines meer en beter met elkaar gaan samenwerken, lijkt alleen maar toe te nemen. De hoeveelheid kennis die ontwikkeld wordt, niet alleen binnen hogescholen en universiteiten, maar steeds meer in de instellingen zelf, neemt exponentieel toe. Hetzelfde geldt voor het aantal specialismen (Kahn en Prager, 1994). Dit is, vanuit het oogpunt van kwaliteitsverbetering van de ondersteuning, begeleiding en hulpverlening, een positief te waarderen ontwikkeling. Tegelijkertijd wordt het risico groter dat het onderwijs en de ondersteuning die gegeven worden op basis van deze ontwikkelde kennis en opgedane ervaringen, versnipperd en weinig samenhangend plaatsvinden, waardoor het regievoerend vermogen van de leerlingen en hun ouders/verzorgers ondermijnd kan worden. Vanuit het perspectief, het welbevinden en de kwaliteit van bestaan van de leerling een niet-gewenste situatie.

Een uitdaging voor het hoger beroepsonderwijs

Met name het hoger beroepsonderwijs lijkt een sleutelrol te kunnen vervullen bij de toerusting van professionals om effectief te kunnen functioneren binnen een multidisciplinaire context waarin een steeds groter beroep gedaan wordt op interprofessionele, interdisciplinaire en interinstitutionele samenwerking.

Universiteiten focussen vooral op de afzonderlijke disciplines, hoewel ook daar interdisciplinair werken en interdisciplinair onderzoek doen steeds belangrijker worden. Specialisatie is noodzakelijk, maar interdisciplinaire samenwerking eveneens. Het hoger beroepsonderwijs zou hiervoor de 'voorbeelden van goed

practice' en de hiermee samenhangende competenties kunnen ontwikkelen en kunnen doorvertalen naar de (master)opleidingen en contractactiviteiten.

De competenties die professionals nodig hebben om effectief en efficiënt samen te werken zijn, onder andere: het eigen territorium willen verlaten; nieuwe kennis- en ervaringsdomeinen willen ontdekken; een andere taal leren hanteren; meerdere perspectieven een plaats willen en kunnen geven; ruimte kunnen en willen maken voor de expertise van een ander; en de expertise van de ander kunnen erkennen en waarderen als aanvullend en verrijkend (Kaye en Crittenden, 2005). Voor een belangrijk deel lijkt het te gaan om een bepaalde professionele attitude en een beroepsethos waarin samenwerking centraal staat. Een dergelijke attitude kunnen we als onderscheidend voor de hbo master SEN benoemen. Deze vereist ook: de reikwijdte en de grenzen van de eigen professionaliteit onderkennen, erkennen en ernaar handelen (Ibid.). Hier ligt een duidelijke relatie met het lectoraat 'Professionele waarden in kritische dialoog' van Dr. Gaby Jacobs.

Een gemeenschappelijke taal

Het leren hanteren van een andere taal lijkt voorwaardelijk voor interdisciplinaire samenwerking. Voor het bieden van goed onderwijs aan leerlingen met (complexe) functiebeperkingen, gekoppeld aan een goede ondersteuning en dienstverlening vanuit andere disciplines, is het noodzakelijk dat de ene professional begrijpt waar de ander het over heeft. Alleen daardoor is hij/zij in staat de eigen bijdrage te verbinden met die van collega's, waardoor voor de leerling een samenhangend ondersteuningprogramma kan worden gerealiseerd. Die gemeenschappelijke taal is ook van belang voor de dialoog tussen leerling en ouders/verzorgers aan de ene kant en de professionals aan de andere kant. De International Classification of Functioning, Disability and Health – Children and Youth (ICF-CY) zou hiervoor het kader kunnen bieden (RIVM, 2008). Heliomare Revalidatie bijvoorbeeld werkt hier al mee. De ICF-CY vertrekt vanuit een heldere en internationaal breed gedeelde en gedragen visie ten behoeve van de ondersteuning van, bijvoorbeeld, mensen met (ernstige) functiebeperkingen.

De ICF-CY hanteert de Engelse term 'disability'. Dit woord heeft geen Nederlandse equivalent. Het woord handicap roept, in elk geval internationaal, vooral

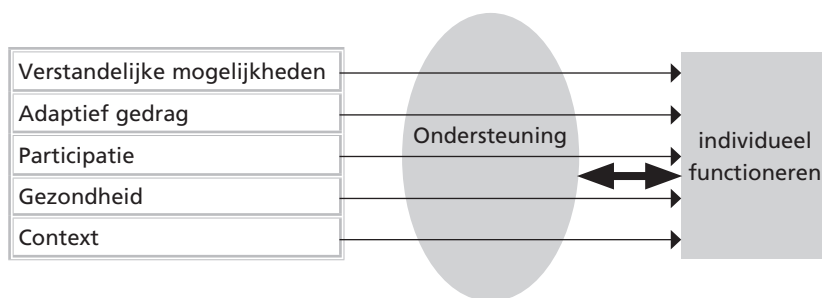
negatieve connotaties op. Daarom stelde de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland voor om te spreken van 'ernstige beperkingen in het functioneren' en van 'mensen met functioneringsbeperkingen'. (Buntinx en Bijwaard, 2004, blz.10). Deze functioneringsbeperkingen zijn meestal complex, omdat zij betrekking hebben op meerdere aspecten van het functioneren, langdurig van aard en sterk individueel bepaald zijn en leiden tot een zekere afhankelijkheid van bijzondere ondersteuning (Ibid.).

De ICF-CY geeft 'een model waarmee complexe problemen van mensen met functiebeperkingen samenhangend kunnen worden beschreven en begrepen' (Buntinx, 2007, blz. 11). De ICF-CY propageert hiervoor een gemeenschappelijke taal voor alle disciplines die betrokken zijn bij de ondersteuning en begeleiding van leerlingen en hun ouders/verzorgers. Deze taal heeft als vertrekpunt de alledaagse activiteiten van een persoon met een (ernstige) functiebeperking. Het doel van de gemeenschappelijke taal is een gedeeld en samenhangend, dat wil zeggen interdisciplinair ondersteuningsklimaat en –systeem te ontwikkelen waardoor de kans groter is dat de barrières geslecht worden die participatie van de persoon aan een inclusieve samenleving belemmeren of onmogelijk maken. Een dergelijk ondersteuningsklimaat waar in begrijpelijke taal gecommuniceerd wordt naar alle betrokkenen, lijkt ook toegankelijker voor de persoon zelf en zijn/haar (ondersteunende) omgeving. Hierdoor zijn ze wellicht beter in staat zelf regie te voeren. Op basis hiervan lijkt het mogelijk een onderwijs- en ondersteuningspraktijk te ontwikkelen die in lijn is met de VN Verklaring van december 2006, die het recht van mensen met een beperking (inclusief kinderen en jongeren), om zelf actief betrokken te zijn bij alle beslissingen die hen aangaan, benadrukt (UN, 2006). De behoeften van de cliënt en de uitkomsten van de samenwerking in de zin van toegenomen kwaliteit van bestaan kunnen in dit proces belangrijke ijkpunten zijn. Buntinx en van Gennep (2007, blz. 8) pleiten in dit verband voor 'het herstel van de geloofwaardigheid van de gerichtheid op een transcendente waarde, namelijk het welzijn van de cliënt' in het handelen van professionals. Praktijkgericht en praktijkrelevant onderzoek binnen de opleidingspraktijk van Fontys OSO en dit lectoraat, zou zich ook met dit thema moeten bezighouden: Wat is dat precies, welzijn van de cliënt, en hoe

kunnen professionals door hun handelen dit beperken of juist vergroten?

Ondersteuning

De afgelopen decennia werd langzaam maar zeker afscheid genomen van het deficiëntiedenken waarin de nadruk lag op wat mensen met (complexe) functiebeperkingen niet konden en daardoor op de zorg waarvan zij afhankelijk waren. Het nieuwe burgerschapsparadigma dat in deze periode steeds meer uitgewerkt werd (bijvoorbeeld van Gennep, 2000), is veel meer gericht op de mogelijkheden die mensen met (complexe) functiebeperkingen hebben en op de ondersteuning die zij nodig hebben die te realiseren. Uitgangspunt is dat dit zoveel mogelijk gebeurt in een inclusieve woon-, leef- en werkomgeving, waarin de nadruk ligt op meedoen (Buntinx, 2007). Het ondersteuningsmodel van de American Association on Mental Retardation (AAMR) maakt dit inzichtelijk (Figuur 3). Gezien de nadruk op een inclusieve woon-, leef-, onderwijs- en werkomgeving voor mensen met een functiebeperking en de noodzaak aan te sluiten bij internationale ontwikkelingen, ligt samenwerking met het lectoraat 'Internationalisering en inclusie' van Dr. Chris Lloyd voor de hand.

Figuur 3 Het AAMR model van ondersteuning (Buntinx, 2007)

Kenmerken van ondersteuning zijn:

- Ondersteuning is gericht op de relatie tussen de persoon en de samenleving met het oogmerk de kwaliteit van zijn/haar bestaan te bevorderen.
- Ondersteuning wordt betrokken uit meerdere hulpbronnen en niet alleen uit gespecialiseerde, professionele organisaties. Naast de aanwezige

competenties van de persoon zelf, vormen zijn natuurlijke omgeving, informele contacten en algemene maatschappelijke diensten ook bronnen van ondersteuning. De professional zal bij zijn handelen rekening dienen te houden met deze ondersteuningsbronnen.

- Ondersteuning kan direct aan de persoon worden gegeven, maar ook indirect aan zijn omgeving (familie, collega's, professionals). Het handelen van professionals en professionele organisaties kan dus ook op andere, algemene of gespecialiseerde organisaties (zoals gemeenten, bedrijven, huisartsen) zijn betrokken met het oogmerk het functioneren en de kwaliteit van bestaan van de persoon met beperkingen te verbeteren.
- Ondersteuning houdt rekening met individuele en veranderende omstandigheden en wordt continu, flexibel en in wisselende intensiteit gegeven. De zelfbepaling van de persoon wordt gerespecteerd en keuzemogelijkheden worden bevorderd.
- De consequenties van het ondersteuningsdenken voor professionals zijn dat hun handelen niet als een geïsoleerde (binnen de muren van de behandelkamer of organisatie) en gefragmenteerde activiteit (beperkt tot de eigen discipline) kan worden gezien, maar in samenhang met andere betrokkenen (professionals en niet-professionals) gericht dient te zijn op de kwaliteit van het bestaan van de persoon met functiebeperkingen (Buntinx en Bijwaard, 2004, blz.10-11). Deze gerichtheid is niet vanzelfsprekend, zoals mensen met een functiebeperking nog dagelijks ervaren.

Hoofdstuk 3

Het onderzoeksprogramma

Inleiding

Een relevant, duurzaam en transparant onderzoeksplan voor dit lectoraat zal tot stand komen in nauwe samenspraak en afstemming met de samenwerkende partners. Veel praktijkgericht onderzoek wordt gekenmerkt door een 'emergent design'. Wellicht is dit ook een goed model voor de ontwikkeling van dit lectoraat: niet alles ligt van meet af aan vast en er is ruimte voor inbreng van alle kenniskringleden en deelnemende partners, binnen de kaders zoals die door de samenwerkende partners zijn geformuleerd. De andere drie lectoraten van Fontys OSO zijn hierbij zowel ondersteunend als aanvullend:

- het lectoraat Internationalisering en inclusie van Dr. Chris Lloyd;
- het lectoraat Evaluerend Handelen van Dr. Anita Blonk; en
- het lectoraat Professionele waarden in kritische dialoog van Dr. Gaby Jacobs.

Het lectoraat zal ook met de afdeling Research en Development van Heliomare een (intensieve) samenwerking ontwikkelen met het doel de ondersteuning en begeleiding van leerlingen te verbeteren en te versterken vanuit een interdisciplinair perspectief. Dit interdisciplinaire perspectief veronderstelt bij alle betrokkenen de ontwikkeling van een interprofessionele arbeidsethos en is daarmee nadrukkelijk verbonden met persoonlijke betekenisverlening, betrokkenheid en motivatie (Meads en Ashcroft, 2005). Structuren houden zich bezig met wat, wanneer, door wie en waar; persoonlijke betekenisverlening door professionals vertrekt vanuit het waarom en waartoe en bestrijkt hiermee de op waarden gebaseerde dimensies van het professionele handelen (Ibid.).

Binnen het onderwijs, de gezondheidszorg en de dienstverlening wordt het steeds belangrijker dat methodieken en interventies gebruikt worden die goed beschreven zijn en dat bestaande werkwijzen onderbouwd worden door het

verzamelen van 'practice-based evidence'. Mogelijk kan hierdoor binnen de stichting Helioskoop een onderwijspraktijk gerealiseerd worden die op een aantal essentiële onderdelen de kenmerken heeft van een 'evidence-based practice' (Van Yperen en Veerman, 2008).

Naast het doen van praktijkgericht onderzoek zal binnen het lectoraat een belangrijke plaats worden ingeruimd voor participatie in relevante regionale, nationale en internationale (onderzoeks)netwerken. Tevens zal nauw worden samengewerkt en afgestemd met docenten binnen de masteropleidingen van Fontys OSO.

De resultaten van het onderzoek zullen, met ondersteuning vanuit de WEC Raad, en in dialoog met het de samenwerkende partners, beoordeeld worden op hun relevantie voor andere organisaties voor speciaal en regulier onderwijs en revalidatie. Voor de leerlingen van Helioskoop bijvoorbeeld, zullen de onderzoeken en de implementatie van de uitkomsten kunnen bijdragen aan toenemende maatschappelijke participatie en sociale inclusie.

Werkwijze

Het uiteindelijke onderzoeksprogramma van het lectoraat 'Interdisciplinair werken' zal dus in nauwe samenwerking met alle betrokken partners en de kenniskringleden tot stand komen. In de onderwijs- en begeleidingspraktijk van de deelnemende onderwijsinstellingen worden, door een proces, gekenmerkt door dialoog en praktijkgerichtheid, de vragen en praktijkproblemen geïnventariseerd die betrokkenen zelf geïdentificeerd hebben als 'bumpy moments' en/of 'kritische beroepssituaties' die om verheldering, in grijpen, verandering of ontwikkeling vragen.

Op dezelfde wijze, namelijk door een directe benadering van de Fontys OSO docenten via hun teamleiders, zal gebruik gemaakt worden van hun deskundigheid, kennis en ervaring, bijvoorbeeld opgedaan bij het lesgeven in de leerroutes, de ondersteuning van scholen en het begeleiden van praktijkgericht onderzoek van hun studenten, voor het vormgeven en uitwerken van het onderzoeksprogramma.

Met de onderwijsprofessionals van de partnerorganisaties die een Master SEN-opleiding doen bij Fontys OSO en met de docenten die hun praktijkgericht

onderzoek begeleiden, zal worden onderzocht of, en zo ja op welke wijze, hun onderzoeksactiviteiten en die van het lectoraat elkaar kunnen versterken, dan wel geïntegreerd kunnen worden.

We kiezen met andere woorden voor de ontwikkeling van het onderzoeksprogramma vanuit de vragen en problemen die zichtbaar worden in de onderwijspraktijk van de verschillende partnerorganisaties én voor een verbinding tussen theorieontwikkeling en praktijkontwikkeling. Deze werkwijze lijkt het meest geschikt om de doelstellingen te realiseren die geformuleerd zijn voor lectoraten in het hoger beroepsonderwijs (Stichting Kennisontwikkeling HBO, 2008):

- kennisontwikkeling;
- professionalisering van docenten;
- doorwerking naar het (opleidings)curriculum; en
- kenniscirculatie van en naar economie en samenleving.

Collectieve ambities

De ambities van Fontys OSO

- Integratie van opleiden, onderzoek en organisatieontwikkeling via interactieve vormen van kennisontwikkeling, kennisdeling en kennisborging met alle betrokken stakeholders. Het gaat hierbij om, onder meer:
- Toetsing, ontwikkeling en verspreiding van praktijkrelevante kennis en vormen van kennisontwikkeling t.b.v. de speciale onderwijszorg, waarbij opleiders en studenten nauw samenwerken met de partnerinstellingen die structureel aan het lectoraat verbonden zijn.
- Een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van een inhoudelijk orthopedagogisch en orthodidactisch kader voor de Master SEN opleiding.
- Verbindingen tot stand brengen tussen de individuele ontwikkeling van opleiders, studenten en professionals binnen de partnerinstellingen en de ontwikkeling van het Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg als organisatie.

De vier lectoraten van Fontys OSO zullen nauw samenwerken om het realiseren van deze ambities mogelijk te maken.

De ambities van de stichting Helioskoop

- Professionalisering van medewerkers via het doen van praktijkgeoriënteerd en praktijkrelevant onderzoek.
- Versterking van het onderwijs en de dienstverlening aan leerlingen, hun ouders en externe klanten.
- Onderbouwing van de eigen onderwijspraktijk door, onder andere, vast te stellen wat de effectiviteit is van gehanteerde methodieken, programma's enzovoorts.
- De ontwikkeling van een lerende organisatie waarvan evidence-based practices een belangrijk kwaliteitskenmerk is.

De ambities van Heliomare Research en Development

- Het doen van onderzoek binnen Heliomare nog steviger verankeren in de organisatie.
- De maatschappelijke relevantie van haar onderzoek verder vormgeven en versterken.
- De relevantie van onderzoek voor de leerlingen van Heliomare zichtbaar maken.
- Onderzoekresultaten breed verspreiden.

De ambities van de WEC Raad

- De ontwikkeling van good practices, zowel op het gebied van partnerschap-ontwikkeling tussen HBO instellingen en de onderwijspraktijk, als op het terrein van praktijkgericht en praktijkrelevant onderzoek door (onderwijs) professionals, die overdraagbaar zijn naar andere organisaties.

De ambities van het lectoraat 'Interdisciplinair werken'

Voor dit lectoraat betekent het voorgaande:

- Systematische kennisontwikkeling door middel van eigen langjarige onderzoeksprogramma's op het onderzoeks domein 'Interdisciplinair werken' en de drie deelgebieden (ambulante begeleiding, gedrag en verstandelijke beperking en transitie). Vragen die mede het onderzoek zouden kunnen sturen: Wat wordt precies verstaan onder 'interdisciplinair werken'? Hoe

vindt afbakening plaats met een term als 'multidisciplinair werken'? Welke voorwaarden zijn nodig om van interdisciplinair werken een succes te maken voor de cliënt, de betrokken professionals en de betrokken organisaties (win-win situatie)? Op welke wijze geven organisaties vorm aan interdisciplinair werken? Wat is de relatie tussen interdisciplinair en inter-institutioneel werken? Welke competenties hebben professionals nodig om effectief en efficiënt interdisciplinair samen te werken? Op welke wijze maken professionals zich deze competenties eigen?

- Intensieve samenwerking met de Research en Development afdeling van Heliomare.
- Medewerkers van zowel Helioskoop als van Fontys OSO een podium bieden om zich te bekwamen in het doen van praktijkgericht en praktijkrelevant onderzoek om vervolgens eigen onderzoek uit te voeren.
- De ontwikkeling van onderzoeksprogramma's die betekenisvol zijn voor een zich ontwikkelende beroepspraktijk, in de eerste plaats binnen de scholen en diensten van de stichting Helioskoop, maar ook binnen andere onderwijsorganisaties.
- Een betekenisvolle bijdrage leveren aan de professionalisering van onderwijsprofessionals die werkzaam zijn bij de stichting Helioskoop en van docenten die werkzaam zijn bij Fontys OSO.
- Een bijdrage leveren aan curriculumontwikkeling ten behoeve van de masteropleidingen van Fontys OSO.
- Verspreiding van voorbeelden van good practice, innovatieve werkwijzen en onderbouwde interventies door middel van presentaties, lezingen, publicaties en filmmateriaal.
- Alle Helioskoop masterstudenten stimuleren om in hun praktijkgericht onderzoek specifiek interdisciplinair werken als een integraal aspect mee te nemen.
- Versterking van het onderzoekspotentieel van het lectoraat (vernieuwend voor zowel Fontys OSO als de stichting Helioskoop) door masterstudenten van de stichting Helioskoop, die bij Fontys OSO studeren, te stimuleren voor hun onderzoek waar mogelijk aan te sluiten op één van de benoemde deelgebieden. Binnen de groep van masterstudenten kunnen dan vier

onderzoeksgroepen worden onderscheiden: ambulante begeleiding, gedrag, transitie en overige onderzoeksthema's. De winst van de hier voorgestelde werkwijze, zowel voor Fontys OSO als voor de stichting Helioskoop, is de hoeveelheid data die via dit samenwerkingsmodel beschikbaar komt. We zouden hiervan meta triangulatie kunnen spreken, omdat de masterstudenten gegevens verzamelen met een breed scala aan instrumenten binnen de verschillende contexten van de stichting Helioskoop.

- Fontys OSO docenten stimuleren in alle leerroutes meer aandacht aan het thema interdisciplinair werken te besteden: interdisciplinair werken vooronderstelt interdisciplinair opleiden en wellicht ook steeds meer interdisciplinair onderzoeken. De ondersteuning om dit te realiseren zou uit dit lectoraat en de kenniskring kunnen komen. De onderwijsinhoud voor het thema interdisciplinair werken zal zich in de tijd steeds meer uitkristalliseren. Dit veronderstelt een nauwe samenwerking tussen Fontys OSO docenten en leden van de kenniskring, met hierin een leidende rol voor de lector. Medestudenten, toekomstige studenten en docenten van Fontys OSO kunnen hiervan gebruik maken, waarbij in het lectoraat de samenhang en de grote lijnen zichtbaar worden.
- Externe partners. Vanuit het lectoraat zal aansluiting gezocht worden bij één of meer universiteiten. Uitgangspunt voor een mogelijke samenwerking zal het onderzoeksterrein van dit lectoraat zijn: 'Interdisciplinair werken in de context van onderwijs en zorg'. Er wordt onderzoek gedaan naar een inhoudelijke verbinding met het onderzoeksprogramma 'ondersteunende communicatie', van Van Balkom, beoogd bijzonder hoogleraar voor de bijzondere leerstoel 'ondersteunende communicatie' aan de Radboud Universiteit. Voor kinderen en jongeren met een beperking, en in het bijzonder voor kinderen met een communicatieve beperking, is ondersteunende communicatie voorwaarde voor leren en participatie en daarom zien we dit thema als aanvullend op het onderzoek in de kenniskring.

Hoofdstuk 4

Praktijkgericht onderzoek

Inleiding

Rotmans, toentertijd hoogleraar Integrated Assessment aan de Universiteit van Maastricht, stelde zichzelf de vraag: Wat is een innovatieve universiteit? En als antwoord gaf hij: "In ieder geval een universiteit die aansluiting vindt bij innovatieve ontwikkelingen in wetenschap en samenleving" (Rotmans, 2003).

De verbinding realiseren tussen wetenschap en samenleving, tussen theorie en beroepspraktijk, wordt door de HBO Raad als kerntaak geformuleerd voor het hoger beroepsonderwijs (HBO Raad, 2008). Hogescholen leiden immers professionals op die op sleutelposities in een bepaalde beroepspraktijk een leidende rol vervullen waar het gaat om innoverend handelen en het realiseren van duurzame verandering.

Daarnaast verlangen stakeholders van onderwijs, zorg en dienstverlening (zoals inspecties, financiers, cliëntenorganisaties en ouders) in toenemende mate dat deze professionals ook kunnen verantwoorden waarom zij, bijvoorbeeld, bepaalde werkwijzen wel en andere niet hanteren in hun beroepspraktijk. Tegelijkertijd wordt verwacht dat zij onderbouwde uitspraken kunnen doen over de effectiviteit van hun dagelijks handelen (Van Yperen en Veerman, 2008). De beroepspraktijk, waarin hbo opgeleide professionals werken, moet, kortom, evolueren naar een meer '*evidence based practice*' (Ibid.). Dit vraagt in elk geval een andere oriëntatie van professionals ten opzichte van hun dagelijkse routine (Leijnse, Hulst en Vroomans, 2007). Deze nadruk op verbetering en vernieuwing van een bepaalde beroepspraktijk, door de professional op de werkvloer medeverantwoordelijk te maken voor de onderbouwing en implementatie ervan, kan op twee manieren worden vormgegeven:

- het top-down implementeren van die interventies die hun effectiviteit bewezen hebben in onderzoekssituaties; en
- het bottom-up onderzoeken van interventies die dagelijks gepraktiseerd worden (Van Yperen en Veerman, 2008).

Van de laatste benadering zeggen Van Yperen en Veerman dat deze door de onderzoekspraktijk veel minder uitgewerkt is én te weinig benut wordt in de beroepspraktijk. De uitdaging ligt hier bij het verzamelen van practice-based evidence, bewijsmateriaal dat door onderzoek op de werkvloer wordt verkregen. Dit onderzoek noemen zij *'praktijkgestuurd effectonderzoek'*. De praktijk, bijvoorbeeld het dagelijkse werk van een leerkracht in haar klas, staat hierbij centraal en het onderzoeksinstrument maakt deel uit van het methodisch en professioneel handelen van de onderwijsgevende (Ibid.).

Praktijkgericht onderzoek

De term 'praktijkgestuurd onderzoek' leidt wellicht tot een te beperkte interpretatie van de wijze waarop in een lectoraat, uiteindelijk, wordt vastgesteld welke thema's wel en welke thema's (vooralsnog) niet voorwerp van onderzoek zijn. In dit lectoraat wordt daarom gekozen voor de term *'praktijkgericht onderzoek'*, zoals de HBO Raad die heeft gedefinieerd:

Praktijkgericht onderzoek is geworteld in de beroepspraktijk en draagt bij aan de verbetering en innovatie van die beroepspraktijk. Dit vindt plaats door het genereren van kennis en inzichten, maar ook door het leveren van toepasbare producten en ontwerpen en concrete oplossingen voor praktijkproblemen. Daarbij is het onderzoek doorgaans multi- en of transdisciplinair van aard en ingebed in een scala van interne en externe organisatorisch verbanden, met behoud van de wetenschappelijke betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek zelf. Het onderzoek kent een nauwe relatie met het onderwijs via de bijdrage aan onderwijsactiviteiten, de professionalisering van docenten en curriculumvernieuwing. Doordat het onderzoek relevantie heeft voor – en impact op – de beroepspraktijk, het onderwijs en de bredere samenleving, vindt de verspreiding en publicatie van de kennis via vele uiteenlopende kanalen plaats en aan diverse doelgroepen.

(HBO Raad, 2008, blz. 7)

Deze definitie maakt duidelijk dat de opdracht van een lectoraat veel verder gaat dan alleen het doen van onderzoek. De lector en de kenniskringleden dragen ook verantwoordelijkheid voor onderwijsactiviteiten, professionalisering van collega's, vernieuwing van het onderwijsprogramma en het ontwikkelen, delen en verspreiden van kennis, werkwijzen en producten. Praktijkgericht onderzoek onderscheidt zich wat betreft methodologie echter niet persé van ander wetenschappelijk onderzoek. Het heeft wel een andere gerichtheid en een andere doelstelling (Ibid.).

Dialog met het werkveld

Het werkveld zelf verwacht ook van het hoger beroepsonderwijs dat deze een meer actieve rol speelt bij de verbreding van de kennisproductie en bij de flexibilisering van de verbindingen tussen kennisproductie en kennistoepassing (Leijnse, Hulst en Vrooman, 2007). De recente ontwikkeling van de hbo masteropleidingen Special Educational Needs met hun nadruk op het doen van praktijkgericht onderzoek is hiervan een voorbeeld. Een ander voorbeeld is de co-financiering van dit lectoraat door de stichting Helioskoop.

Deze ontwikkeling stelt de onderwijsprofessionals van de eenentwintigste eeuw en de instellingen die verantwoordelijk zijn voor hun opleiding en bij- en nascholing voor de uitdaging de beroepsrol van de moderne (onderwijs) professional opnieuw te definiëren. Leijnse, Hulst en Vrooman (2007, blz. 1) suggereren om deze vooral te focussen op:

- 'reflectie op de effectiviteit van gehanteerde werkmethoden';
- '[n]ieuwsgierigheid naar kennis over de professie';
- 'een gerichtheid op voortdurende vernieuwing van de praktijk' en
- 'een grotere betrokkenheid in processen van kennisproductie en -toepassing'.

Dit denken sluit aan bij internationale ontwikkelingen in voorbije decennia die spreken van de onderwijsprofessional als 'critically reflective practioner' (Carr en Kemmis, 1986), de 'teacher as researcher' (Stenhouse, 1975), en de 'teacher as change agent'. De notie van de onderwijsgevende als mede verantwoordelijk voor onderwijsvernieuwing, dus als change agent, voert zelfs terug op Dewey

(Cobb, 2001). De opleiding van onderwijsgevendenden lijkt ook hierom toe aan een heroverweging, waarbij:

de opleiding zich steeds minder kan beperken tot het aanbrengen van een startkwalificatie in de professie, maar [zij] moet een initiërende rol spelen in het levenslange leerproces dat door de nieuwe professionaliteit wordt gevegd. Mede daardoor verschuift de inhoud van de opleiding van beginnende professionals in de richting van meer reflectieve vaardigheden, nieuwsgierigheid naar kennis en het vermogen om systematisch kennis te verwerven (te onderzoeken) en toe te passen.

(Leijnse, Hulst en Vrooman, 2007, blz. 1)

Het ontstaan van een nieuwe professionaliteit

Een belangrijk kenmerk van de nieuwe professionaliteit, namelijk een systematische gerichtheid op een onderbouwde innovatie van de eigen beroepspraktijk, heeft het praktijkgerichte onderzoek door professionals zelf duidelijk op de agenda van het hoger beroepsonderwijs geplaatst. In het lectoraat 'Interdisciplinair werken' zijn zeven van de tien kenniskringleden afkomstig uit de beroepspraktijk van de stichting Helioskoop. Hun deelname in de kenniskring past binnen een ontwikkeling in het hoger beroepsonderwijs die het verwerven van onderzoeks- en veranderingscompetenties bij onderwijsprofessionals wil stimuleren (Gerrickhauzen, 2007). Meer specifiek heeft Fontys OSO dit uitgewerkt in de master SEN-opleiding waarin de nadruk ligt op interactieve vormen van kennisontwikkeling en interactieve professionaliteit. Van leerkrachten wordt steeds meer verwacht dat zij alledaagse en niet-alledaagse problemen in hun beroepspraktijk systematisch en methodisch verantwoord op kunnen lossen (Ibid.). Dit veronderstelt dat zij beschikken over 'praktijkgerichte hoogwaardige onderzoeksvaardigheden' en dat zij 'kennis uit de onderwijswetenschappen en aanverwante disciplines [kunnen] benutten om oplossingen te bedenken en te beproeven' (Ibid., blz. 22).

De master SEN-opleiding van Fontys OSO concentreert zich in de Leer- en Onderzoekslijn vooral op de toerusting van onderwijsprofessionals om zich deze nieuwe professionaliteit en de daarmee samenhangende (onderzoeks)

competenties eigen te maken. Praktijkgericht onderzoek binnen de masteropleidingen richt zich daartoe op kennis die bruikbaar is voor een bepaalde beroepspraktijk; voortkomt uit professionele en maatschappelijke behoeften; gericht is op de professionalisering en innovatie van de beroepspraktijk en voldoet aan internationaal gangbare methodische eisen. Dit lectoraat wil de komende vier jaar, samen met de andere drie lectoraten van Fontys OSO, deze ambitie actief mede helpen realiseren.

Aandacht voor het implementatieproces

De grootste uitdaging van praktijkgericht onderzoek ligt waarschijnlijk op het terrein van de praktijkrelevantie, dat wil zeggen, de mogelijke impact die het onderzoek heeft, c.q. kan hebben, op verbetering en/of vernieuwing van de beroepspraktijk. Dit vraagt, zoals eerder aangegeven, expliciete aandacht voor het implementatieproces (Onderwijsraad, 2003). De literatuur over verbetering en innovatie van het onderwijs (bijvoorbeeld Evans, 1996; Senge et al., 2000; Pring, 2000; en Fullan, 2001) leert ons, onder andere, dat het bij verandering van een bestaande onderwijspraktijk:

- vooral gaat om het denken, het handelen en het samenwerken van onderwijsgevendend onderling en van onderwijsgevendend met andere professionals, dus om interdisciplinair werken;
- dat elke onderwijspraktijk wordt gekenmerkt door complexiteit, dynamiek en een contextspecifieke vormgeving;
- dat de richting van de vernieuwing of verandering steeds meer gerelateerd wordt aan de uitkomsten van (wetenschappelijk) onderzoek, maar dat empirisch-analytisch onderzoek op zich niet voldoende is, juist door het contextspecifieke karakter van het onderwijs; en
- dat het niet rekening houden met de betreffende context ervoor zorgt dat de implementatie van veranderingen of vernieuwingen nog wel eens mislukt.

Rotmans (2003) pleit er daarom voor dat onderzoekers 'vaker dan nu het geval is, participeren in maatschappelijke netwerken, waarin kennis wordt ontwikkeld in coproductie met andere actoren uit het maatschappelijk veld'. De

samenwerking tussen Fontys OSO, de stichting Helioskoop en de WEC Raad in het lectoraat 'Interdisciplinair werken' biedt wellicht een mooie casestudie hoe een dergelijke samenwerking zich in de praktijk ontwikkelt en welke resultaten die samenwerking oplevert.

De deelname van praktijkmensen vanuit de Helioskooptochten en Heliomare Revalidatie in de kenniskring én hun verbondenheid met de beroepspraktijk van alledag, kunnen de implementatie van nieuwe activiteiten, procedures, werkwijzen of methodes via een bottom-up proces ondersteunen, waardoor het risico van mislukken kleiner wordt.

Kwaliteit van praktijkgericht onderzoek

De excellentie van het praktijkgerichte onderzoek van dit lectoraat zal daarom vooral afgemeten worden aan 'de relevantie en impact van het onderzoek binnen de beroepspraktijk, het onderwijs en de samenleving als geheel' (HBO Raad, 2008, blz. 7). Hierbij staan

evaluatie en beoordeling van onderzoek vanuit deze perspectieven overigens (wereldwijd) nog behoorlijk in de kinderschoenen. Het accent in kwaliteitszorgstelsels elders (bijv. Engeland, Australië en Nederlandse universiteiten) heeft tot nu toe altijd sterk gelegen op de kwaliteit van onderzoek in de zin van de wetenschappelijke en academische impact. Die impact wordt dan traditioneel vooral afgemeten aan publicaties, citaties en peerreviews. Ook binnen die landen en stelsels is men inmiddels zoekende naar indicatoren en evaluatiemethoden die de betekenis en impact van het onderzoek in een breder perspectief plaatsen. Nederland loopt daarbij tamelijk voorop (Ibid.).

Het praktijkgerichte onderzoek van het lectoraat 'Interdisciplinair werken' zal zich in elk geval richten op:

- De bestaande onderwijs- en begeleidingspraktijk van de partners die samenwerken in de Stichting Helioskoop.
- Het verzamelen van practice-based evidence op de deelnemende scholen en binnen de dienst ambulante begeleiding.

- Beschrijving van de methodieken en interventies die gebruikt worden in de dagelijkse onderwijs- en begeleidingspraktijk van de partnerorganisaties.
- De theoretische onderbouwing van deze methodieken en interventies, bijvoorbeeld door een 'literature review'.
- De ontwikkeling en implementatie van 'evidence-based practices', zowel binnen Helioskoop als binnen Fontys OSO.
- De beschrijving van competenties die professionals nodig hebben om succesvol interdisciplinair samen te werken.
- Verbetering en versterking van het praktijkgerichte onderzoek, zowel binnen het onderwijs en de dienstverlening van de Helioskoopscholen als binnen de Master SEN-opleidingen van Fontys OSO.
- Identificeren en analyseren van elders ontwikkelde begeleidings- en ondersteuningsvormen en onderwijsmethodieken voor de drie onderscheiden doelgroepen met een beoordeling van hun relevantie voor de onderwijs- en begeleidingspraktijk in de verschillende partnerorganisaties.

Literatuur

- Buntinx, W.H.E (2007). Professionaliteit in de zorg voor mensen met verstandelijke beperkingen. In Buntinx, W.H.E en van Genneep, A.Th.G (2007). *Professionaliteit in de hulpverlening aan mensen met verstandelijke beperkingen*. Antwerpen/Apeldoorn: Uitgeverij Garant.
- Buntinx, W.H.E en Bijwaard, M. (2004). *Professionaliteit in de zorg voor mensen met functiebeperkingen – Kenmerken, rol, voorwaarden*. Utrecht: Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland.
- Buntinx, W.H.E en van Genneep, A.Th.G (2007). *Professionaliteit in de hulpverlening aan mensen met verstandelijke beperkingen*. Antwerpen/Apeldoorn: Uitgeverij Garant.
- Callahan, M.J. en Bradley Garner, J. (1997). *Keys to the workplace. Skills and supports for people with disabilities*. Baltimore: Paul H. Brookes Co.
- Carr, W. and Kemmis, S. (1986) *Becoming critical: Education, knowledge and action research*. Lewes, Sussex: Falmer Press.
- Cobb, J.B. (2001). Graduates of Professional Development School Programs: Perceptions of the teacher as Change Agent. *Teacher Education Quarterly*, Fall 2001, pp. 89-107.
- Evans, R. (1996) *The human side of school change – Reform, resistance and the real-life problems of innovation*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Fullan, M. (2001) *The new meaning of educational change*. 3rd edition. New York: Teachers College Press.
- Genneep, A. van (2000). *Emancipatie van de zwaksten in de samenleving. Over paradigma's van verstandelijke handicap*. Amsterdam: Boom.
- Gerrickhauzen, J. (2007). *De lerende en onderzoekende docent*. Heerlen: Open Universiteit Heerlen.
- Gibbons, M., Limoges, C., Schwartzman, S., Nowotny, H., Trow, M. en Scott, P. (1994). *The new production of knowledge: The dynamics of Science and Research in Contemporary Societies*. London: Sage.

- Glasby, J. and Dickinson, H. (2008). *Partnership working in health and social care*. Bristol: The policy Press.
- HBO-raad, december 2008 Kwaliteitszorgstelsel ten aanzien van het onderzoek aan hogescholen – Basisdocument.
- ICF-CY (2007). *Nederlandse vertaling van de International Classification of Functioning, Disability and Health – Children and Youth version*. Bilthoven: WHO-FIC Collaborating Centre, RIVM.
- Kahn, R.L. en Prager, D.J. (1994). Interdisciplinary collaborations are a scientific and social imperative. *The Scientist*, vol. 8, # 14, p. 12.
- Kaye, L.W. en Crittenden, J.A. (2005). Playing well with others – Interdisciplinary collaboration at a center on aging. *Social Work Today*, 5 (2), p.34-37.
- Leijnse, F., Hulst, J. en Vroomans, L. (z.j). *Passie en Precisie – Over de veranderende functie van hogescholen*. Utrecht: Interne publicatie Hogeschool Utrecht.
- Meads, G. en Ashcroft, J. (ed)(2005). *The case for interprofessional collaboration*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Mitchell, P.H. en Crittenden, R.A. (2000). Interdisciplinary collaboration: old ideas with new urgency. In *Washington Public Health*, fall 2000.
- Onderwijsraad (2003). *Kennis van Onderwijs. Ontwikkeling en benutting*. Den Haag: Onderwijsraad.
- Pring, R. (2000) *Philosophy of Educational Research*. London: Continuum.
- Rotmans, J. (2003). De innovatieve universiteit: tussen droom en daad. *Observant*, jrg 24, nr. 3, september 2003.
- Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J. and Kleiner, A. (2000) *Schools that learn – A fifth discipline handbook for educators, parents, and everyone who cares about education*. New York: Doubleday.
- Stenhouse, L. (1975) *An introduction to curriculum research and development*. London: Heinemann
- Stichting Kennisontwikkeling HBO (2008). *Lectoraten, kweekvijvers van innovatie. Rapport van de Evaluatiecommissie Lectoraten*.
- Yperen, T. van en Veerman, W. (2008). *Zicht op effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek*. Delft: Eburon.

Biografie

Werkzaam als docent en afdelingsleider binnen het voortgezet speciaal onderwijs van Bartiméus (onderwijs aan leerlingen met een visuele beperking) van 1987 tot 2004.

Van 1999-2009 werkzaam als docent bij het Seminarium voor Orthopedagogiek (Hogeschool Utrecht) en coördinator van de expertisecentra 'Beperkingen en Handicaps' en 'Inclusief Onderwijs' 2006-2009

In 2007 gepromoveerd op *The transition to adulthood – A shared responsibility. Het onderwijs aan leerlingen met een visuele en verstandelijke beperking en hun uitsluiting uit het reguliere onderwijs.*

Kernthema's: transitie, emancipatie, participatie, empowerment, burgerschap, participatief actieonderzoek, onderwijsinnovatie en de stem van ouders en leerlingen.

Deze thema's zijn illustratief voor mijn persoonlijke en professionele betrokkenheid bij onderwijs en onderzoek.

Vanaf 1 september 2009 Lector Interdisciplinair werken in de context van onderwijs en zorg bij Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg.

Recente publicaties

Lange, R. de, Schuman, H. en Montessori, N. (in voorbereiding). *Praktijk-onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen/Apeldoorn: Uitgeverij Garant.

Schuman, Hans (2009). *Inclusief Onderwijs – Dilemma's en Uitdagingen*. Antwerpen/Apeldoorn: Uitgeverij Garant.

Schuman, H. (2009). *The transition to adulthood – A shared responsibility. The education of visually impaired teenagers with learning difficulties and their exclusion from mainstream schools*. Saarbrücken: VDM Verlag.

- Schuman, H. (2009). De uitdagingen van Passend Onderwijs en het werken in kernteams in het voortgezet onderwijs. *Tijdschrift Zorgbreed – Tijdschrift voor integrale leerlingenzorg* (editie september-november 2009).
- Schuman, H. en Montessori, N. (2009). *De Utrechtse Meester-Docent VMBO, Hoofdstuk 5 Burgerschap*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Claasen, W., Bruïne, E. de, Schuman, H., Siemons, H. en Velthooven, B. van (2009). *Inclusief bekwaam – Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Uitgeverij Garant.
- Schuman, H., Aarssen, J. en Grol, C. (2009). Versterking van de speciale onderwijszorg in Turkije. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, jaargang 48, nummer 3, 2009, pp. 102-114*.
- Schuman, H. (2009). Treasures from nature in the Netherlands – Accessible and motivating horticultural activities for older people. *Growth Point, the Journal of Social and Therapeutic Horticulture, issue 116, spring 2009, pp. 13-15*.
- Schuman, H. (2007). Passend Onderwijs – Pas op de plaats of stap vooruit? *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, jaargang 46, nummer 6, 2007, pp. 266-278*.

Het lectoraat 'Interdisciplinair werken' is het resultaat van een uniek samenwerkingsverband tussen Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Heliomare Onderwijs en de WEC-Raad.

Heliomare Onderwijs maakt deel uit van de stichting Helioskoop, die verder bestaat uit een Dienst Ambulante Begeleiding, de ZML scholen de Alk uit Alkmaar en de Zevensprong uit Beverwijk en mytyschool

de Ruimte uit Bergen. Leden van de kenniskring zijn werkzaam bij één van deze organisaties of zijn docent aan Fontys OSO.

Het lectoraat doet praktijkgericht onderzoek naar Interdisciplinair werken in de context van onderwijs en zorg. Drie subthema's zijn vastgesteld:

- *ambulante begeleiding;*
- *gedragsproblemen gecombineerd met een (ernstige) verstandelijke beperking; en*
- *transitie gericht op wonen, werken, vrije tijd en maatschappelijke participatie.*

Fontys

Opleidingscentrum
Speciale Onderwijszorg

Groene Tuin (1993).
Ger Lataster
(Schaesberg, 1920).
Olie op doek.
Fontys OSO